

ЧОВЕК КОЈИ НИЈЕ ВОЛЕО СВОЈ ПОСАО¹

Један човек уопште није волео свој посао и кад је већ било извесно да ће ускоро остати без њега, мимо свега, осетио је задовољство.

Није волео свој посао јер му се чинио бесмисленим. Ни у чему није напредовао, није претерано зарађивао, ништа га није радовало, ништа се из тог посла није изродило. Требало се само верати по планинама (понекад је такође возио мотоцикл) и мотрити на све што се могло чинити сумњивим. Сав посао се сводио на патролирање границом. Био је граничар.

На том месту граница је била прилично химерична – пресекала је потоке напола, текла стрмом падином, понекад окруживала некакав врх и у младим смрековим шумама просекала празне тунеле у којима су се кочоперили бели гранични стубићи.

Граничар је више пута размишљао о трошковима одржавања овакве линије, која је на свим мапама представљана испрекиданим цртицама што, међутим, није одражавало сву апсурдност сече дрвећа, кошења траве, кречења стубова сваке године. Чему све то, питао се. Толико пометње, толико људског рада, толико трошкова.

Но, и поред свега, годинама се трудио да брижљиво ради свој посао. Увек је с њим био пас, немачки овчар по имену Бруно, тугаљива, али мудра животиња. Добро се слагао с Бруном док је истраживао погранични појас. Увек су скретали на исту страну, увек се одмарали на истом месту. Може се рећи да су водили рачуна да се преко границе не провуче чак ни миш, иако то у овом контексту глупо звучи. Јер, на крају крајева, граница није ни измишљена због животиња, већ због људи. Стражар је више пута имао прилику да се увери да животиње не хају за његову строго чувану границу. Срне и лисице потпуно су игнорисале његове беле стубиће и националне амблеме. Пољски мачор редовно је одлазио у оближње село с друге стране и граничар је био сигуран да одлази тамо да тражи младе мачкице. Изнад граничног појаса слободно су кружили јастребови.

¹ Изворник: Olga Tokarczuk, *Facebook*. Књижевница је причу поделила на својој званичној FB страници 3. октобра 2021. године уз пратећи уводни коментар: „Пре петнаест година написала сам кратку причу за децу. Она се, између осталог, појавила и у збирци приповедака насловљеној 1989. *Десећ љича о рушењу зидова*, коју је написало десеторо европских аутора. Причице сабране у антологији објављеној двадесет година након пада Берлинског зида имале су за циљ да, поред осталог, подсећају децу рођену после демонтаже те физичке и симболичне границе између света западних демократија и блока 'социјалистичких' земаља да као човечанство нисмо престали да градимо зидове. Ове приче је требало да буду громогласно упозорење да се више не враћамо у та времена. Данас се испоставило да је ова прича звучала пророчки.

Као држављанка Пољске и Европљанка, док посматрам то што се дешава на источној граници Пољске, видим патњу људи пред следећим, новим зидом. Осећам се беспомоћно. Гневна сам и стидим се. Волела бих да речи имају моћ и да могу да мењају свет набоље.

У наставку вам прилажем ову причу“. (Прим. њев.)

Мрави су распростирали своје мравињаке с обе стране и правили стазице преносећи преко границе мртве гусенице, комадиће лишћа, борове иглице – без царине!

Понекад је сретао и људе! На пример, дезоријентисане бераче гљива, који су, понети брањем ових шумских плодова, губили осећај за правац и нехотице прелазили границу. Или пијане дрвосече које су крајње неустрашиво грабиле напред, певајући патриотске песме.

Такве људе ваљало је дисциплиновати и кажњавати. Због тога је граничар имао обавезу да легитимише непожељне госте, а затим пријави прекршај и – ако треба – ухапси преступнике. Наравно, било је и оних који су преко границе шверцовали различите ствари. На пример алкохол, цигарете и деликатесе.

Недавно су граничари прошли обуку о другим опасним појединцима. Биле су то избеглице које су бежећи из сопствене земље покушавале да се нелегално и без дозволе домогну Европе.

Тог октобарског дана прошле године граничар и пас су се управо пењали уз погранични појас. Било је прелепо ведро јутро и сунце се лагано ближило зениту не би ли прешло на другу страну. Граничар је био уморан и радовао се вечерњем преносу утакмице. И било му је драго што ће ускоро поћи у превремену пензију, а онда ће гледати утакмице кад год пожели и по шуми ће шетати као и остали, потпуно невино, без вечитог опреза и униформе.

А онда је угледао те људе. Седели су на земљи у тишини и можда дремали. Само се жена, која је дојила дете, љуљала напред-назад. Брзо их је обухватио погледом, осећајући како му расте притисак. Избројао их је шесторо: два мушкарца, жена и троје деце. Изгледали су изморено, потамнелих лица, као да су тек изашли из сенке. Били су у похабаној одећи и с ранчевима крај ногу. Граничару је било јасно да је открио уљезе, избеглице, дошљаке, бегунце, скитнице који су управо прешли границу. Никада не би помислио да ће му се то догодити, поготово не неколико дана пред одлазак у пензију.

Био је у предности јер их је видео (не само захваљујући пиштољу у футроли за пасом), а они њега нису. Посматрао их је одозго и питао се шта му је чинити. Сходно познатим прописима морао би обавестити базу и довући ту остале; довели би се великим теренским мерцедесом и одвели преступнике у караулу. Саслушали би их и ставили под кључ. Вероватно би им затребао и преводилац. Затим би се испоставило да немају ни пасош ни визу, нити било који други документ. На крају би одржали суђење, прогласили их кривима за илегални прелазак границе и депортовали тамо одакле су дошли. Тако обично бива када људи крше закон.

Чувар је укључио воки-токи. Закрчао је. Један мушкарац се nelaгодно промешкољио, отворио очи и погледао околу не подигавши поглед. Граничар је осмотрио његово лице и закључио да се човек уплашио. Претпоставио је да су највероватније залутали, да су преморени и да страхују шта ће бити даље. Тамо доле где су седели било је полумрачно као да се ноћна студен скрила само у папрати и шипражју. Мушкарац је на главу навучао капуљачу и покушао да прочита нешто с мапе раширене по земљи. Па да, изгубили су се, помислио је стражар и искључио воки-токи. Бруно му је добацио речит поглед као да му говори: Размисли добро шта ти је чинити.

Кренуо је према њима. Гледали су га престрављени. Осећао је њихову напетост, били су као опруге које ће се одбити од земље и истог трена снажно одлетети у шумски мрак. Кад је чучнуо крај њих и погледао их пријатељски, жена са дететом му је уз мало оклевање одговорила несигурним осмехом. Рекао им је да се не плаше јер жели да им помогне и био је сигуран да су га разумели.

– Где смо? – упитали су га на непознатом језику чију је сваку реч разумео.

– У Пољској – рекао је. – Куда идете?

– У Немачку – одговорили су и након трена додали: – Јесмо ли у Унији?

– Да – одговорио је с неким неочекиваним поносом.

Наравно, двоумио се још трен, али у суштини ствари овде није било разлога за двоумљење, ничега над чим би се требало колебати. Била им је потребна помоћ. Бацио је поглед на њихову траљаву, непрецизну мапу и схватио куда иду. Претпостављао је да их тамо чека неко ко ће их одвести до жељене земље у којој ће бити сигурни, сити и можда – срећни. Шта има лоше у томе? Да пређу парче оранице без дозволе? Узео им је мапу и покретом их позвао да га следе. Погледали су га неповерљиво. Жена је начинила први корак. Везала је пругасти шал око струка и положила у њега тек подожено одојче које је истог трена заспало. Мушкарци су узели децу за руке и кренули за њим. Бруно их је водио. Пошли су наниже, према извору, стазом коју су утабале животиње, обилазећи тако све могуће предстраже. Након неких сат времена сишли су на асфалт и тамо их је граничар оставио на паркингу који је на њиховој мапи био означен црвеним крстом. Видео је паркиран аутомобил на шумском путу. Добро да их је неко чекао.

– Одакле сте? – упитао их је на крају, иако одговор не би ништа променио.

Човек је показао руком на исток или на југ и махнуо њоме неколико пута што је значило да долазе издалека. Очи другог човека засузише и он их обриса рукавом. Стражар је начинио гест разумљив на целом свету – подигао је палац увис, широко им се осмехнуо, окренуо се на пети и вратио на своју патролну стазу.

На путу натраг до стражарске кућице корачао је брзо ивицом асфалта, а Бруно је трчкарао око њега без повоца и прописане брњице. Граничар се осећао безбрижно, а осећај му је као никад пре говорио да би могао заволети свој посао.

Сунце је већ давно било замакло на другу страну обојивши то јесење поподне у наранџасто. Убрзају ли корак, човек и пас, стићи ће још и да погледају и утакмицу.

(С пољској превела Јелена Х. Јовановић)